

ระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง (Safety Management System in Construction)

1. บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศมีการนำเครื่องจักรกลและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้มากมาย ตลอดจนการนำวิทยาการใหม่มาใช้อย่างแพร่หลายในงานก่อสร้าง เพื่อให้งานก่อสร้างสามารถดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ในทำนองเดียวกันได้ก่อให้เกิดการประสบอันตรายจากการทำงานของลูกจ้าง และบุคคลภายนอกค่อนข้างรุนแรง ตลอดจนก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพย์สินและการหยุดชะงักของงาน ก่อสร้าง อันมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

จากการข้อมูลการประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานของลูกจ้างของกองทุนเงินทดแทน สำนักงานประกันสังคม ปรากฏแนวโน้มของสถิติการบาดเจ็บ พิการ ตาย และโรคเนื่องจากการทำงานในช่วงที่ ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน มีอัตราการประสบอันตรายของลูกจ้างสูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะประเภทของกิจการก่อสร้างมี อุบัติเหตุเกิดขึ้นค่อนข้างมาก ซึ่งนับว่าเป็นสถิติที่มีลูกจ้างประสบอันตรายจากการทำงานสูงในลำดับต้น ๆ และเป็นประเภทกิจการที่มีผู้ประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานเกี่ยวกับการก่อสร้างถึงแก่ชีวิตมากที่สุด

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ได้ตระหนักถึง ปัญหาดังกล่าว จึงกำหนดนโยบายชัดเจนที่จะป้องกันและลดการประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานให้ลดลง ทุกปี โดยได้กำหนดกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานและจัดทำกิจกรรมรณรงค์ ส่งเสริมด้านความ ปลอดภัย ฯ อย่างต่อเนื่องในการป้องกันอุบัติเหตุอันตรายต่างๆ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง และที่สำคัญยังได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อให้นายจ้างถือปฏิบัติในรูปของ ประกาศกระทรวงมหาดไทย และประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยมีเจ้าหน้าที่ของกรม สวัสดิการสังคมและคุ้มครองแรงงานตรวจตราเข้มงวดมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถลดสถิติการประสบ อันตรายเนื่องจากการทำงานในกิจการก่อสร้างได้อย่างชัดเจน

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยกรมสวัสดิการและ คุ้มครองแรงงาน ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานความปลอดภัยและสุขภาพอนามัย ในการทำงาน ได้พยายามดำเนินมาตรการต่างๆ หลาย ๆ รูปแบบ เพื่อจะลดอัตราการประสบอันตรายเนื่องจาก การทำงานลงให้ได้ตามนโยบายที่กำหนดไว้ ประกอบกับมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2537 โดย สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ข้อ 4.2 (6) “รัฐบาลควรดำเนินงานอย่างเป็นหน่วยงานตัวอย่างในการ ป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นในโครงการก่อสร้างของรัฐหรือสถานที่ราชการโดยการตั้งงบประมาณเพื่อป้องกัน .....

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจึงขอเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา เรื่อง **มาตรการป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุในงานก่อสร้างของรัฐ** โดยได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกันยายน 2540 เป็นต้นมา ซึ่งการดำเนินการจำเป็นต้องให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย (กรมโยธาธิการ กรุงเทพมหานคร) สำนักงานปลัด สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงบประมาณ ร่วมกันพิจารณาให้ความเห็นก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรี ซึ่งปรากฏว่าเมื่อเดือนมีนาคม 2543 การพิจารณาของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ข้อยุติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2539 แล้วกระทรวงแรงงาน ฯ จึงเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป โดยคณะรัฐมนตรีเห็นชอบมาตรการ ฯ ดังกล่าว ที่กระทรวงแรงงาน ฯ เสนอ เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2543 และให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐทุกแห่งถือปฏิบัติตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี **นร.0250/7877 ลงวันที่ 28 มิถุนายน 2543**

2. มาตรการป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุในงานก่อสร้างของรัฐตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี นร. 0250/7877 ลงวันที่ 28 มิถุนายน 2543 มีรายละเอียดดังนี้

1. อนุมัติหลักการให้หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ กำหนดให้มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง ในโครงการก่อสร้างของรัฐ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการทำงานแก่ลูกจ้างในโครงการของรัฐ โดยมอบหมายให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. กำหนดให้ผู้รับเหมาก่อสร้างที่ยื่นซองประกวดราคา จัดทำเอกสารแนบท้ายเอกสารประกวดราคาเกี่ยวกับ “ระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง” ตามข้อ 1 เพื่อป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น ตามมาตรฐานความปลอดภัย ฯ ของกระทรวงแรงงาน ฯ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยให้กำหนดเฉพาะประเภทของงานก่อสร้าง คือ

- งานอาคารขนาดใหญ่ ที่มีพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นหรือชั้นหนึ่งชั้นใดในหลังเดียวกันเกิน 2,000 ตารางเมตร หรืออาคารที่มีความสูงตั้งแต่ 15.00 เมตร ขึ้นไปและมีพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นหรือชั้นหนึ่งชั้นใดในหลังเดียวกันเกิน 1,000 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 2,000 ตารางเมตร

- งานสะพานที่มีความยาวช่วงเกิน 30.00 เมตร หรืองานสะพานข้ามทางแยกหรือทางยกระดับ หรือสะพานกลับรถยนต์ หรือทางแยกต่างระดับ

- งานขุด หรือซ่อมแซม หรือรื้อถอนระบบสาธารณูปโภค ที่ลึกเกิน 3.00 เมตร

- งานอุโมงค์ หรือทางลอด

- งานก่อสร้างที่มีงบประมาณค่าก่อสร้างเกิน 300 ล้านบาท

3. กำหนดให้ผู้รับจ้าง หรือผู้รับเหมาก่อสร้างที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้รับจ้างงานก่อสร้าง ตามข้อ 2 จัดทำแผนปฏิบัติงานความปลอดภัยในการทำงานอย่างละเอียดและชัดเจน ให้สอดคล้องกับระบบความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง และยื่นต่อผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของโครงการ ฯ ก่อนการดำเนินงานก่อสร้าง ภายใน 30 วัน นับแต่วันเริ่มทำสัญญาว่าจ้าง

4. กำหนดให้ผู้คุมงานของผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของโครงการ ฯ เป็นผู้ควบคุม ดูแลและตรวจสอบ การปฏิบัติงานในหน่วยงานก่อสร้าง โดยให้ผู้รับจ้างปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานความปลอดภัยฯ ตามข้อ 3 หรือผู้ว่าจ้างสามารถดำเนินการว่าจ้างที่ปรึกษา ที่มีความสามารถ ควบคุม ดูแลรับผิดชอบงานความปลอดภัยฯ ใน การทำงานก่อสร้างโดยตรง

5. กำหนดให้ผู้รับจ้าง หรือผู้รับเหมาก่อสร้าง ต้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานดังกล่าวตาม ข้อ 3 อย่างเคร่งครัด และสอดคล้องกับกฎหมาย และระเบียบที่กำหนดไว้ พร้อมรายงานผลการดำเนินการตาม แผนการปฏิบัติงานความปลอดภัยฯ ดังกล่าว ให้ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของโครงการ ฯ รับทราบอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

3. ข้อเสนอแนะขั้นตอนและวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง

ก) เจ้าของโครงการ , เจ้าของงาน , ผู้ว่าจ้าง มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การเตรียมการ

1.1 เจ้าของโครงการ ฯ หรือผู้ประสงค์จะว่าจ้าง ต้องประมาณการคำนวณราคากลางในงาน ก่อสร้าง ให้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุและโรคเนื่องจากการทำงานที่อาจจะ เกิดขึ้นในหน่วยงานก่อสร้าง ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานความปลอดภัยในการ ทำงานเกี่ยวกับงานก่อสร้าง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือหลักเกณฑ์ที่จะกำหนดโดยคณะกรรมการ ควบคุมราคากลางต่อไป

1.2 เจ้าของโครงการ ฯ ต้องแจ้งรายละเอียดประกอบเอกสารประกวดราคาแก่ผู้เสนอราคาให้ ทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับการเสนอราคาค่าก่อสร้าง ให้คำนวณปริมาณงานในงานก่อสร้างดังกล่าวตาม ข้อ 1.1 ด้วย

1.3 เจ้าของโครงการ ฯ จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุม ดูแลและ ติดตามตรวจสอบงานความปลอดภัยฯ ให้เป็นไปตาม มติคณะรัฐมนตรี

ขั้นตอนที่ 2 การประกวดราคาจ้างเหมา

2.1 เจ้าของโครงการ ฯ ต้องกำหนดรายละเอียดในเอกสารประกวดราคา ให้ผู้เสนอราคาที่จะยื่นซองประกวดราคาจัดทำเอกสารแนบท้ายเอกสารประกวดราคาเกี่ยวกับ “ระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง” เพื่อประกอบการพิจารณา

2.2 เจ้าของโครงการ ฯ กำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาผลการประกวดราคา ตรวจสอบเอกสารประกวดราคาเกี่ยวกับระบบการจัดการฯ ดังกล่าว ที่ผู้เสนอราคายื่นพร้อมซองประกวดราคา ตามข้อ 2.1

2.3 เจ้าของโครงการ ฯ ต้องแจ้งให้ผู้เสนอราคารับทราบ ว่า เมื่อผู้เสนอราคายื่นได้ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการ ฯ แล้ว ต้องเตรียมจัดทำแผนปฏิบัติงานความปลอดภัยฯ อย่างละเอียดและชัดเจน ยื่นต่อผู้ว่าจ้างก่อนการดำเนินการก่อสร้าง ภายใน 30 วันนับแต่วันเริ่มทำสัญญาว่าจ้าง

ขั้นตอนที่ 3 การทำสัญญาจ้าง

3.1 เจ้าของโครงการ ฯ ต้องเพิ่มเติมข้อกำหนดในแบบสัญญาจ้างเกี่ยวกับงานความปลอดภัยในการทำงานดังนี้

ข้อ.....การบริหารจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง

ผู้รับจ้าง จะต้องจัดทำแผนปฏิบัติงานความปลอดภัยในการทำงานอย่างละเอียดและชัดเจนให้สอดคล้องกับระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง และยื่นต่อผู้ว่าจ้างก่อนการดำเนินการก่อสร้าง ภายใน 30 วัน นับแต่วันเริ่มทำสัญญาว่าจ้าง

ผู้รับจ้าง ต้องปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติงานดังกล่าวอย่างเคร่งครัด ให้สอดคล้องกับสัญญาว่าจ้างพร้อมรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานความปลอดภัยฯ ให้ผู้ว่าจ้างรับทราบอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

3.2 เจ้าของโครงการฯ ต้องเตือนผู้รับจ้างให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาประกวดราคาจ้างเหมา ตามข้อ 2.3 หรือจะกำหนดวันแล้วเสร็จที่จะต้องยื่นต่อผู้ว่าจ้างเพื่อตรวจสอบตามความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบและติดตามผล

4.1 ผู้ว่าจ้าง ต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่จะทำหน้าที่ควบคุมดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานความปลอดภัย ตามแผนปฏิบัติงานความปลอดภัยฯ ที่ผู้รับจ้าง ได้แจ้งไว้ตามสัญญาจ้าง

4.2 ผู้ว่าจ้าง ต้องตรวจสอบการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยฯ ของผู้รับจ้างอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้รับจ้างได้ปฏิบัติตามสัญญาจ้าง

ขั้นตอนที่ 5 การรายงานผล

5.1 ผู้ว่าจ้าง กำหนดให้ผู้รับจ้างต้องรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติงานความปลอดภัยฯ อย่างต่อเนื่องและชัดเจน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

5.2 ผู้ว่าจ้าง ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจนสำหรับคณะกรรมการตรวจสอบการจ้างเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยฯ ของผู้รับจ้างตามสัญญาจ้างด้วย

ข) ผู้เสนอราคา , ผู้รับเหมา , ผู้รับจ้าง มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ

1.1 ผู้เสนอราคา ต้องคำนวณปริมาณงานค่าก่อสร้างให้ครอบคลุม ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุและโรคเนื่องจากการทำงานที่อาจเกิดขึ้นในหน่วยงานก่อสร้างตามมาตรฐานความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับงานก่อสร้างและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

1.2 ผู้เสนอราคา ต้องเตรียมบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุอันตรายที่อาจเกิดขึ้นให้เพียงพอและเหมาะสม เพื่อดำเนินการตามสัญญาจ้าง

1.3 ผู้เสนอราคาต้องเตรียมจัดทำเอกสารรายละเอียดเป็นภาษาไทยเกี่ยวกับ “ระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง” สำหรับโครงการก่อสร้างที่จะยื่นเสนอราคาตามระเบียบหรือเงื่อนไขที่เจ้าของโครงการกำหนด และสามารถปฏิบัติงานได้จริง โดยมีข้อกำหนดที่สำคัญ ๆ ประกอบด้วย

1. กำหนดนโยบายความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการทำงาน
2. การจัดองค์กรความปลอดภัย ฯ ในงานก่อสร้าง และหน้าที่ความรับผิดชอบ
3. กฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. การฝึกอบรมความปลอดภัย
5. กำหนดมาตรการป้องกันและควบคุมอันตราย
6. การตรวจความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง
7. กำหนดกฎความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง
8. การควบคุม ดูแลความปลอดภัยฯ ของผู้รับเหมาช่วง
9. การตรวจสอบและการติดตามผลความปลอดภัยฯ
10. การรายงานอุบัติเหตุ และการสอบสวน วิเคราะห์อุบัติเหตุ
11. การรณรงค์ส่งเสริมความปลอดภัยฯ
12. การปฐมพยาบาล
13. การวางแผนฉุกเฉิน
14. การจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้อง
15. อื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การเสนอราคา

2.1 ผู้เสนอราคา ต้องแนบเอกสารประกวดราคา ตามข้อ 1.3 พร้อมกับเอกสารอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ ในการยื่นซองประกวดราคาเพื่อประกอบการพิจารณา

2.2 ผู้เสนอราคา ต้องศึกษาเอกสารดังกล่าว ตามข้อ 2.1 ให้เข้าใจชัดเจน สำหรับชี้แจงตอบข้อซักถามของคณะกรรมการพิจารณาผลการประกวดราคา

ขั้นตอนที่ 3 การทำสัญญาจ้าง

3.1 ผู้รับจ้าง ต้องเตรียมรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จะต้องมากำหนดกระบวนการของ การวางแผนให้สอดคล้องและครอบคลุมหัวข้อหลัก ๆ ของระบบการจัดการความปลอดภัยฯ ที่กำหนดไว้ตามข้อ 1.3

3.2 ผู้รับจ้าง ต้องศึกษากฎหมายและข้อกำหนดต่าง ๆ รวมทั้งขั้นตอนและวิธีการก่อสร้างโครงการดังกล่าวอย่างละเอียด เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติงานความปลอดภัยฯอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถปฏิบัติได้จริง ยื่นต่อผู้ว่าจ้างตามที่กำหนดไว้

3.3 ผู้รับจ้าง ต้องจัดบุคลากรที่เตรียมไว้ ตามข้อ 1.2 เพื่อกำหนด โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องด้านความปลอดภัย ฯ ให้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบและติดตามผล

4.1 ผู้รับจ้าง ต้องส่งแผนปฏิบัติงานความปลอดภัย ฯ อย่างละเอียดและชัดเจนให้ผู้ว่าจ้างตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ก่อนการดำเนินการก่อสร้างให้เรียบร้อย

4.2 ผู้รับจ้าง ต้องปฏิบัติตามระเบียบหรือเงื่อนไขสัญญาจ้างที่ผู้ว่าจ้างกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

4.3 ผู้รับจ้าง ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวกับความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการทำงานอย่างเคร่งครัด

4.4 ผู้รับจ้าง ต้องตรวจสอบติดตามวิธีการทำงานและสภาพของงานในหน่วยงานก่อสร้างให้เกิดความปลอดภัยในการทำงานตามแผนปฏิบัติงานความปลอดภัย ฯ ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดพร้อมปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม และสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 5 การรายงานผล

5.1 ผู้รับจ้าง ต้องรายงานผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานความปลอดภัย ฯ ตามข้อ 4.4 ให้ผู้ว่าจ้าง ทราบเป็นระยะ ๆ ตามที่ระบุไว้ในสัญญาจ้างอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

5.2 ผู้รับจ้าง ต้องประเมินผลความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของกิจกรรม ที่วางแผนไว้เพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไขในการบริหารการจัดการในงานก่อสร้างให้ดีขึ้น

4. แนวทางการจัดทำระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง

ระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน หรือกระบวนการบริหารการวางแผนความปลอดภัยในการทำงานอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นแนวคิดของการบริหารความปลอดภัยสมัยใหม่ ที่มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีมาตรฐานของกิจกรรม และมีระบบการตรวจสอบติดตามที่เชื่อถือได้ โดยเน้นการใช้ระบบการบริหารในการควบคุมอุบัติเหตุและความสูญเสียเป็นหลักเพื่อป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุอันตรายของลูกจ้างและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในหน่วยงานก่อสร้างมีข้อกำหนดที่สำคัญ ๆ ประกอบด้วย

4.1 กำหนดนโยบายความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการทำงาน (Safety and Health Policy)

การบริหารจัดการความปลอดภัยที่ดี ต้องเริ่มต้นที่การกำหนดนโยบายความปลอดภัยที่เหมาะสมกับสภาพและประเภทของสถานประกอบการนั้น ๆ เช่น การก่อสร้างโดยทั่วไปจะมีสาระสำคัญเน้นหนัก เรื่อง ความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และการใช้เครื่องจักรกลหนักที่มีความเสี่ยงสูง เป็นต้น เพราะนโยบายนั้นเปรียบเสมือนทิศทาง หรือแนวทางที่ลูกจ้างทุกคนจะต้องปฏิบัติตามเจตนารมณ์

ดังนั้นผู้เสนอราคา หรือผู้รับเหมา จะต้องกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัย ๆ ของหน่วยงานก่อสร้าง โดยจัดทำเป็นเอกสารพร้อมลงนามแล้วตีประกาศให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อแสดงความจริงใจของนายจ้างว่าเห็นความสำคัญและมีภาระที่ต้องให้การดูแลความปลอดภัยให้กับลูกจ้างในเรื่องอะไรบ้าง นอกจากนี้การที่นายจ้างแสดงเจตนารมณ์ดังกล่าว ยังเป็นการแสดงออกถึงความห่วงใยต่อชีวิตของลูกจ้าง ซึ่งเป็นประโยชน์ในด้านการเสริมสร้างความสามัคคีและเกิดระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4.2 การจัดองค์กรความปลอดภัยในงานก่อสร้างและหน้าที่ความรับผิดชอบ

(Safety Responsibility and Functions)

หมายถึงกลุ่มคนที่รวมกันหรือประกอบกิจการ โดยมีความรับผิดชอบร่วมกันและปฏิบัติตามแบบแผนที่กำหนดขึ้น ซึ่งตามความหมายนี้ได้แก่ หน่วยงานความปลอดภัยและคณะกรรมการความปลอดภัยที่จะจัดขึ้นในสถานประกอบการ

การจัดองค์กรความปลอดภัย ๆ โดยใช้กำลังคนอย่างน้อยเพียงไรและจะจัดตั้งอยู่ในระดับใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของประเภทงานก่อสร้าง เช่น ขนาด จำนวนลูกจ้าง และประเภทความเสี่ยงของหน่วยงานก่อสร้าง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงหลักการทำงานของหน่วยงานความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ คือ เป็นหน่วยงานอิสระสามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้ และสามารถรายงานได้โดยตรงต่อผู้บริหารสูงสุดหรือมีขั้นตอนรายงานไม่มากนัก กล่าวคือ “งานความปลอดภัย ต้องเป็นสายงานบังคับบัญชา” นอกจากนี้ฝ่ายบริหารต้องกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของลูกจ้างทุกระดับให้เข้าใจขอบเขตหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัยที่ชัดเจน

4.3 กฎหมายและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Related Laws and Regulations)

ปัจจุบันกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับงานความปลอดภัย และสุขภาพอนามัยในการทำงานของ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน มีประกาศกระทรวงมหาดไทย และประกาศกระทรวงแรงงานและ สวัสดิการสังคม เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงาน รวมจำนวน 17 ฉบับ ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินการปรับปรุง แก้ไขใหม่ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ที่กำหนดให้มีการพิจารณาออกเป็น กฎกระทรวงตามมาตรา 103 โดยมีเจตนารมณ์ที่กำหนดสิทธิหน้าที่ของลูกจ้างและนายจ้างที่พึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้มีการใช้แรงงานอย่างเหมาะสมไว้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขหลักการเดิมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ตลอดจน กำหนดมาตรการใหม่เพื่อป้องกันปัญหาอุบัติเหตุอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไป

นอกจากนี้มีการปรับปรุงบทกำหนดโทษ กรณีที่นายจ้างและลูกจ้างผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ข้อกำหนดที่กฎหมายกำหนดไว้ จากเดิมที่เคยกำหนดโทษอัตราเดียวตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2515 คือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ปัจจุบันได้ กำหนดโทษตามความหนักเบาของความผิดที่ได้กระทำ โดยมีอัตราโทษสูงสุดจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และโทษต่ำสุดปรับไม่เกิน 5,000 บาท

อนึ่งประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ดังกล่าว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการทำงาน ที่ออกตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ลง วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2515 ให้ยังคงใช้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ทั้งนี้ จนกว่าจะมีกฎกระทรวง ระเบียบและประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับต่อไป

สำหรับประกาศ เรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ดังกล่าว 17 ฉบับ เป็นการกำหนด มาตรฐานขั้นต่ำให้สถานประกอบการถือปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย และสุขภาพอนามัยในการทำงานที่ดี ปราศจากอุบัติเหตุและโรคเนื่องจากการทำงาน คือ

1. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักร ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2519
2. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม (สารเคมี) ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2519
3. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม (สารเคมี) ลงวันที่ 30 พฤษภาคม 2520
4. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับไฟฟ้า ลงวันที่ 8 มีนาคม 2522
5. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม (ประดำน้ำ) ลงวันที่ 17 กันยายน 2523
6. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง ว่าด้วยลิฟต์ขนส่งวัสดุชั่วคราว ลงวันที่ 29 มกราคม 2524
7. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง ว่าด้วยนั่งร้าน ลงวันที่ 30 มิถุนายน 2525
8. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง ว่าด้วยเขตก่อสร้าง ลงวันที่ 10 กันยายน 2528

9. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับปืนจั่น ลงวันที่ 17 เมษายน 2530
10. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับการตอกเสาเข็ม ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2531
11. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานในสถานที่อับอากาศ ลงวันที่ 8 สิงหาคม 2534
12. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2534
13. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับหม้อน้ำ ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2534
14. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานในสถานที่อันตรายจากการตกจากที่สูง วัสดุกระเด็นตก หล่นและการพังทลาย ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2534
15. เรื่อง การป้องกันและระงับอัคคีภัยในสถานประกอบการ เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน สำหรับลูกจ้าง ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2534
16. เรื่อง คณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานลงวันที่ 27 มิถุนายน 2538
17. เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้าง ลงวันที่ 31 มีนาคม 2540

สำหรับกฎหมายหรือข้อกำหนดอื่นที่เกี่ยวข้องในการทำงานก่อสร้าง เช่น

- พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541
- พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.2518
- พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533
- พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537
- พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2521
- กฎกระทรวง ฉบับที่ 47 (พ.ศ.2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522
- ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง “กำหนดมาตรฐานการทำงานก่อสร้างในเขตกรุงเทพฯ”

กฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับงานก่อสร้าง พ.ศ.2551 ประกอบด้วย 15 หมวด ดังนี้

1. บททั่วไป
2. เขตก่อสร้าง
3. งานไฟฟ้าและการป้องกันอัคคีภัย
4. งานเจาะและงานขุด
5. งานก่อสร้างที่มีเสาเข็มและกำแพงพืด
6. ค้ำยัน
7. เครื่องจักรและปืนจั่น

8. ลิฟต์ขนส่งวัสดุชั่วคราวและลิฟต์โดยสารชั่วคราว
9. เชือก ลวดสลิงและรอก
10. ทางเดินชั่วคราวยกระดับสูง
11. การทำงานในสถานที่ที่มีอันตรายจากการตกจากที่สูง การพังทลาย และการกระเด็นหรือตกหล่นของวัสดุ
12. งานอุโมงค์
13. งานก่อสร้างในน้ำ
14. การรื้อถอนทำลาย
15. การคุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล

4.4 การฝึกอบรมความปลอดภัย (Safety Training)

การฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัยให้แก่ผู้ปฏิบัติงานนั้น ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งและเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานทุกแห่ง เพราะเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานของลูกจ้างเป็นไปอย่างเหมาะสมและสามารถควบคุมความสูญเสียที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานได้ รวมทั้งก่อให้เกิดมาตรฐานการทำงานที่ดีทั้งในเรื่องผลการทำงาน คุณภาพงาน และความปลอดภัยในการทำงาน

ดังนั้นผู้บริหารจะต้องทราบว่าลูกจ้างระดับใดควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัย เรื่องใดบ้าง จึงจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในหน่วยงานของตน

โปรแกรมการฝึกอบรมจะต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ต้องตรงตามความต้องการ และความจำเป็นของหน่วยงานก่อสร้าง
2. หลักสูตรการฝึกอบรมจะต้องเหมาะสม และครอบคลุมสิ่งที่จำเป็นต้องรู้ทั้งหมด
3. มีการตรวจสอบประสิทธิภาพการฝึกอบรมเป็นระยะ ๆ

สำหรับเนื้อหาหลักสูตรด้านความปลอดภัย ที่ควรมีการอบรม ได้แก่

- การฝึกอบรมคนงานก่อนทำงาน
- การฝึกอบรมลูกจ้างตามที่กฎหมายกำหนด
- การใช้อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล
- การใช้เครื่องจักรกลหนักและอุปกรณ์ในงานก่อสร้าง
- การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ฉุกเฉินในแต่ละพื้นที่
- ฯลฯ

4.5 กำหนดมาตรการป้องกันและควบคุมอันตราย (Prevention and Control Measure)

การเกิดอุบัติเหตุทุกครั้งต้องมีสาเหตุ ไม่ใช่เกิดขึ้นเอง และเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นแล้วข้อมนำมาซึ่งความสูญเสียต่าง ๆ ซึ่งสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุในงานก่อสร้างสามารถแบ่งสาเหตุหลัก ๆ เป็น 2 สาเหตุ คือ

1. สาเหตุพื้นฐานของการเกิดอุบัติเหตุ เช่น ความผิดพลาดของการจัดการ สภาพทางด้านจิตใจของลูกจ้างไม่เหมาะสม และสภาพร่างกายไม่เหมาะสมกับงาน

2. สาเหตุโดยตรงของการเกิดอุบัติเหตุ เช่น การกระทำที่ไม่ปลอดภัย หรือการปฏิบัติงานของลูกจ้างที่ไม่ปลอดภัย และสภาพของงานที่ไม่ปลอดภัยหรือสภาพแวดล้อมในสถานที่ไม่ปลอดภัย

อนึ่ง ในขั้นตอนของการวางแผนงานความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อป้องกันอุบัติเหตุอันตรายที่จะเกิดขึ้นในหน่วยงานก่อสร้างก่อนที่จะเริ่มดำเนินการก่อสร้าง โดยให้สอดคล้องกับขั้นตอนของแผนงานก่อสร้างของหน่วยงาน จึงควรมีมาตรการป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุ เช่น

1.) การป้องกันและควบคุมอันตรายจากการขุดดิน

การขุดดินมีเครื่องจักรที่ใช้งานหลายประเภท สำหรับเพื่อเตรียมงานทำฐานราก สาธารณูปโภคของงานก่อสร้าง ซึ่งเป็นงานที่มีความสำคัญลำดับต้น ๆ ของการเริ่มงานก่อสร้างเพราะโอกาสที่ดินจะเคลื่อนตัวมีมาก และการเคลื่อนไหลอย่างกะทันหัน จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันและควบคุมการทำงานให้เกิดความปลอดภัยฯ เช่น

1. ก่อนเริ่มงานขุดดิน จะต้องขุดดินหรือเคลื่อนย้ายต้นไม้ ก้อนหิน หรือสิ่งกีดขวางต่างๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายในขณะที่ปฏิบัติงาน
2. ถ้าการขุดดินจะเป็นผลให้อาคารหรือกำแพงข้างไม่มั่นคง ต้องจัดให้มีค้ำยันหรือผนังดินตามความจำเป็น
3. หลุมที่ลึกทุก ๆ 1.20 เมตร หรือเกินกว่านี้ ต้องตอกเข็มพืดหรือค้ำยันป้องกันอันตรายจากดินถล่ม นอกเสียจากจะตัดดินให้มีความลาดเอียง
4. กรณีที่ขุดดินลึกเกิน 3 เมตรต้องจัดให้มีบันไดทางขึ้น-ลง และมีราวจับที่มั่นคงแข็งแรง
5. จัดให้มีป้ายเตือน “ระวังวัสดุหล่น” อยู่ด้านบน
6. ควรจัดให้มีระบบระบายน้ำ และมีเครื่องสูบน้ำที่เหมาะสม
7. ห้ามขุดดินใต้ฐานราก หรือกำแพงดิน
8. ห้ามกองดินที่ขุดออกมาห่างจากขอบหลุมที่ขุดน้อยกว่า 0.50 เมตร
9. ห้ามรถถอนเข็มพืดชั่วคราว จนกว่าโครงสร้างใต้ดินนั้นจะแข็งแรงเพียงพอ
10. ทางรถวิ่งที่ใช้แฉงเหล็กต้องมีราวกั้นตลอดทางและไม่มีเศษวัสดุตกลงสู่ด้านล่าง

2.) การป้องกันและควบคุมอันตรายจากการใช้ปั้นจั่น

การใช้ปั้นจั่นหรือเครน มีบทบาทมากในการทำงานก่อสร้างขณะนี้ เพราะเป็นเครื่องจักรที่ใช้ในการยก และเคลื่อนย้ายวัสดุ โดยมีแบบและขนาดที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของงานใช้งาน ซึ่งปกติจะมีปั้นจั่นที่ใช้ทั่วไป 2 ชนิด คือ ปั้นจั่นอยู่กับที่ (Tower Crane) ปั้นจั่นเคลื่อนที่ (Mobile Crane) ดังนั้นการป้องกันและควบคุมอันตรายดังกล่าว จึงต้องทราบก่อนว่า ชนิดใดดังต่อไปนี้ เช่น

ข้อบังคับในการใช้ TOWER CRANE

1. การติดตั้ง TOWER CRANE จะต้องมีวิศวกรเป็นผู้ออกแบบฐานราก ตรวจสอบการติดตั้งตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้
2. ให้ติดป้ายบอกน้ำหนักที่ยกได้ และติดสัญญาณเตือนในขณะทำงาน
3. ต้องมีผู้คุมงานและผู้ส่งสัญญาณตลอดเวลาที่ TOWER CRANE ทำงาน
4. ต้องมีการตรวจสอบส่วนประกอบอุปกรณ์ พร้อมบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ
5. ถ้ามีสายไฟฟ้าแรงสูงอยู่ในรัศมีการทำงาน ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงานใกล้สายไฟฟ้าแรงสูง
6. ติดสัญญาณไฟกระพริบในเวลากลางคืน
7. ผู้ควบคุม TOWER CRANE ต้องมีความชำนาญและได้รับการมอบหมายโดยเฉพาะ

ข้อบังคับในการใช้ MOBILE CRANE

1. บริเวณที่ MOBILE CRANE ทำงาน ห้ามผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปโดยเด็ดขาดและจัดทำเขตอันตรายที่มองเห็นได้ชัดเจน
2. ให้ติดป้ายบอกน้ำหนักที่ยกได้
3. ต้องมีผู้คุมงานและผู้ให้สัญญาณตลอดเวลาที่ MOBILE CRANE ทำงาน
4. ต้องมีการตรวจสอบส่วนประกอบอุปกรณ์ พร้อมการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ
5. ตำแหน่งพื้นรองรับ MOBILE CRANE ต้องมั่นคงแข็งแรง
6. ถ้ามีสายไฟฟ้าแรงสูงอยู่ในรัศมีการทำงาน ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงานใกล้สายไฟฟ้าแรงสูง
7. ผู้ควบคุม MOBILE CRANE ต้องมีความชำนาญและได้รับการมอบหมายโดยตรง

3.) การป้องกันและควบคุมอันตรายในการใช้นั่งร้าน

ในกรณีที่มีการปฏิบัติงานสูงเกิน 2.00 เมตรขึ้นไป จะต้องจัดทำนั่งร้านตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อป้องกันการตกหล่นของคนงานขณะปฏิบัติงานในที่สูง ๆ และที่แคบ ๆ ทั้งนี้ ต้องจัดสร้าง หรือเลือกใช้ประเภทนั่งร้านให้ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพการทำงานนั้น ๆ ด้วย เพื่อความปลอดภัยฯ เช่น

1. นั่งร้านทุกชุดจะต้องประกอบและถอดประกอบหรือเลิกใช้งาน โดยคนงานที่มีความรู้ความชำนาญ
2. นั่งร้านทุกชุดจะต้องได้รับการตรวจสอบก่อนการใช้งานทุกครั้ง โดยผู้ที่ได้รับผิดชอบเท่านั้น
3. นั่งร้านต้องจัดวางบนรากฐานที่รองรับมั่นคง ตัวโครงนั่งร้านต้องวางให้ได้ฉากกับพื้นและข้อต่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องอยู่ในสภาพที่ดี มั่นคงแข็งแรง
4. การสร้างนั่งร้านและการใช้นั่งร้านให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงฯ เรื่องความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง ว่าด้วยนั่งร้าน
5. ไม่ควรให้นั่งร้านรับน้ำหนักมากเกินไป ผู้รับผิดชอบต้องแน่ใจว่านั่งร้านที่ประกอบขึ้นมาสามารถรองรับจำนวนคนและวัสดุที่อยู่บนนั่งร้านได้เป็นอย่างดี
6. ให้เคลื่อนย้ายวัสดุและอุปกรณ์ทุกชิ้นบนนั่งร้านที่อาจตกลงมาได้ ออกก่อนที่จะทำการเคลื่อนย้ายนั่งร้าน หรือถอดนั่งร้านทุกครั้ง

4.) การป้องกันและควบคุมอันตรายจากการเชื่อมและตัด

การทำงานเชื่อมไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมไฟฟ้าหรือแก๊สถือว่าเป็นประเภทงานอันตรายชนิดหนึ่งที่มีโอกาสเกิดไฟไหม้หรือก่อให้เกิดการระเบิดได้ เพราะการปฏิบัติงานอาจอยู่ใกล้กับวัตถุหรือสารไวไฟในหน่วยงานก่อสร้างมีค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการทำงานที่เกี่ยวกับบำรุงรักษา ซ่อมแซมหรือการขยายกิจการของโรงงาน เช่น โรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม โรงงานปิโตรเคมี เป็นต้น จึงต้องมีมาตรการป้องกัน ดังต่อไปนี้ เช่น

1. ก่อนที่จะทำการเชื่อม จะต้องแน่ใจว่าไม่มีวัสดุติดไฟอยู่บริเวณที่จะปฏิบัติงาน
2. ก่อนเริ่มปฏิบัติงานต้องนำเครื่องมือ อุปกรณ์มาตรวจสอบให้แน่ใจว่าอยู่ในสถานที่ใช้งานได้ดี
3. เครื่องเชื่อมต้องมีสายดินและมีการต่อสายดินอย่างถูกต้อง
4. กรณีที่ใช้ถังแก๊สต้องตรวจสอบสายแก๊สทุกครั้งก่อนนำออกใช้งาน โดยสายต้องไม่รั่วแตก ข้อต่อต้องไม่หลวม
5. ก่อนเคลื่อนย้ายถังแก๊ส ต้องถอดหัวปรับความดันออกและขณะเคลื่อนย้ายต้องปิดฝาครอบหัวถังด้วยทุกครั้ง และห้ามแบก-กึ่ง

6. หลังจากเลิกใช้แก๊ส จะต้องปิดแก๊สในถังเสียก่อนแล้วปล่อยแก๊สที่ค้างอยู่ในท่อทิ้ง
7. ต้องเตรียมถังดับเพลิง ประจำอยู่บริเวณที่ปฏิบัติงานตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน

4.6 การตรวจความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง (Safety Inspection)

เป็นวิธีการป้องกันอุบัติเหตุอันตรายโดยการตรวจหาสาเหตุ การกระทำที่ไม่ปลอดภัย และสภาพของงานที่ไม่ปลอดภัย แล้วหาวิธีป้องกันและแก้ไข

ในอดีตที่ผ่านมาสถานประกอบกิจการต่าง ๆ จะเริ่มดำเนินงานด้านความปลอดภัยด้วยการตรวจความปลอดภัยเป็นกิจกรรมแรก ซึ่งฝ่ายบริหารเห็นว่าเป็นวิธีที่ดีและสะดวกเร็วในการหาข้อบกพร่องของการทำงานที่ไม่ปลอดภัยต่าง ๆ เพื่อนำมาป้องกันอุบัติเหตุอันตราย

ดังนั้นการตรวจความปลอดภัยฯ หากดำเนินการในลักษณะการจับผิด นอกจากจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังไม่ได้พบสภาพที่แท้จริงที่ไม่ปลอดภัยอีกด้วย นอกจากนี้แนวความคิดสมัยใหม่การตรวจความปลอดภัยยังมีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาสิ่งทีอาจทำให้เกิดความสูญเสียต่างๆ ต่อหน่วยงานก่อสร้างด้วย สำหรับวิธีปฏิบัติในการตรวจความปลอดภัยฯ ที่จะต้องให้ความสำคัญเบื้องต้น คือ

การตรวจการกระทำที่ไม่ปลอดภัย เช่น

- ความประมาท เลินเล่อ
- การชอบทำงานเสี่ยง
- ทำงานลัดชั้นตอน
- ไม่ยอมใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล
- แต่งกายไม่เหมาะสมกับงาน
- ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบแห่งความปลอดภัยฯ
- ทำงานที่ไม่ได้รับมอบหมาย

การตรวจสภาพของงานที่ไม่ปลอดภัย เช่น

- มีการเก็บสารเคมี สารไวไฟ สารระเบิดได้ง่าย
- ความร้อนสูง แสงสว่างไม่พอหรือสว่างเกินไป เสียงดังมาก
- ความไม่ปลอดภัยจากเครื่องจักร เครื่องมืออุปกรณ์
- มีเชื้อโรค เช่น ไวรัส แบคทีเรีย เชื้อรา
- สภาพการทำงานอึดอัด คับแคบเกินไป

โดยปกติแล้วผู้ตรวจความปลอดภัยจะต้องมุ่งประเด็นการตรวจเพื่อค้นหาสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ สภาพของงานที่ไม่ปลอดภัยและการกระทำที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งเป็นสาเหตุที่พบเห็นได้ง่าย โดยทั่วไป แต่ถ้าจะสอบสวนหาสาเหตุที่แท้จริงลึก ๆ จะพบว่าสาเหตุที่แท้จริงของสภาพของงานที่ไม่ปลอดภัย และการกระทำที่ไม่ปลอดภัยนั้นอาจเกิดจากความบกพร่องของระบบการจัการตนเอง

4.7 กำหนดกฎความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง (Safety Rules)

ในงานก่อสร้างโดยทั่วไปมักจะมีการเกิดอุบัติเหตุเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ซึ่งส่วนใหญ่ การเกิดอุบัติเหตุเกิดจากสาเหตุจากพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน หรือการกระทำที่ไม่ปลอดภัย หรือเกิดจากหัวหน้างานสั่งการให้คนทำงานทำงานในลักษณะเป็นอันตราย โดยขาดการวางแผนป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น และการให้คำแนะนำการปฏิบัติที่ปลอดภัย หรือขาดการวางแผนวิธีการทำงานที่ปลอดภัยที่ดี

ดังนั้นการกำหนดกฎความปลอดภัยฯ จึงมีความจำเป็นกับลูกจ้างทุกระดับในหน่วยงานก่อสร้าง โดยต้องกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรและอธิบายให้ลูกจ้างทุกคนรับทราบ รวมทั้งผู้รับเหมาช่วงด้วย นอกจากนี้ควรมีการตรวจสอบและติดตามให้ลูกจ้างทุกคนได้ปฏิบัติตามกฎความปลอดภัยฯ อย่างเคร่งครัดด้วย สำหรับกฎความปลอดภัยฯ ที่สำคัญ ๆ เช่น

- 7.1 กฎความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้างทั่ว ๆ ไป
- 7.2 กฎความปลอดภัยในการใช้บันได
- 7.3 กฎความปลอดภัยในการใช้เครื่องจักรกล
- 7.4 กฎความปลอดภัยในการใช้เครื่องมือ – อุปกรณ์

4.8 การควบคุม ดูแลความปลอดภัยฯ ของผู้รับเหมาช่วง (Safety Control of Sub - Contractor)

เป็นการควบคุม ดูแล ผู้ที่ไม่ใช่ลูกจ้างของผู้รับเหมาขั้นต้นแต่ต้องทำงานในหน่วยงานก่อสร้างเดียวกันในฐานะผู้รับเหมาช่วง ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานก่อสร้างหลาย ๆ แห่ง ได้ใช้วิธีการจ้างเหมาช่วงงานกันมาก เนื่องจากไม่ต้องรับผิดชอบสวัสดิการของลูกจ้างของผู้รับเหมาช่วง แต่ในทางปฏิบัติบางครั้ง ผู้รับเหมาขั้นต้นมักจะหนีความรับผิดชอบไม่พ้น เพราะเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นมาแล้ว ภาพพจน์ส่วนรวมก็เป็นภาพพจน์ของผู้รับเหมาขั้นต้น และอาจทำให้ภาพพจน์ของเจ้าของโครงการเสียชื่อเสียงด้วยเช่นกัน

ดังนั้นปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานก็บังคับให้ผู้รับเหมาขั้นต้นให้ดูแลไปถึงผู้รับเหมาช่วงทำงาน ไม่ใช่เฉพาะแต่ลูกจ้างของผู้รับเหมาขั้นต้นเท่านั้น ฉะนั้นงานความปลอดภัยจึงไม่ควรที่จะละเลยผู้ปฏิบัติงานกลุ่มนี้

4.9 การตรวจสอบและการติดตามผลความปลอดภัยในการทำงาน

การตรวจสอบความปลอดภัย (Safety Audits) เป็นการตรวจสอบมาตรฐานของกิจกรรมด้านความปลอดภัยในการทำงานกิจกรรมเดียว หรือหลายกิจกรรมก็ได้ เช่น การบริหารความปลอดภัยเป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการพิจารณาหรือประเมินว่าประสิทธิภาพการตรวจสอบสภาพในการทำงานในแต่ละเรื่องนั้นได้ผลมากน้อยเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคเรื่องใด เช่น ตรวจสอบว่าใครเป็นผู้ทำการตรวจมีความรู้ความสามารถหรือไม่ ตรวจสอบสำเนาห้ละก็ครั้ง ตรวจในเรื่องใดและได้ผลเป็นประการใดเป็นต้น

หลักการตรวจสอบระบบความปลอดภัยมักใช้แบบสำรวจที่มีเนื้อหา หัวข้อที่จะทำการตรวจสอบสั้นบ้าง ยาวบ้าง แล้วแต่การเลือกใช้ และการประเมินผลออกว่าจะได้ผลเป็นประการใดนั้น อาจจะประเมินผลเป็นคะแนน หรือเปอร์เซ็นต์แล้วแต่ความนิยม เมื่อรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นได้แล้วก็เสนอต่อผู้บริหารรับทราบ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ทราบถึงแนวโน้มของอันตรายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ลูกจ้าง เพื่อประโยชน์ในการจัดเตรียมมาตรการป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นต่อไป

4.10 การรายงานอุบัติเหตุ และการสอบสวน วิเคราะห์อุบัติเหตุ

การรายงานอุบัติเหตุ (Accident Report)

เป็นรูปแบบของการรายงานของผู้เห็นเหตุการณ์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รายงานภายหลังจากเกิดอุบัติเหตุแล้ว ซึ่งปกติควรมีแบบฟอร์มการบันทึกอุบัติเหตุ และคำอธิบายการกรอกแบบฟอร์มพอสังเขป โดยจะรายงานอุบัติเหตุทุกรายที่ทำให้เกิดความเสียหาย หรือเกิดการบาดเจ็บจากการทำงานทุกราย ไม่ว่าจะการบาดเจ็บนั้นจะรุนแรงหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งอุบัติเหตุที่จะไม่ทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือไม่เกิดความเสียหายด้วย

วัตถุประสงค์ของการรายงานอุบัติเหตุ

- เพื่อรวบรวมข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ
- เพื่อช่วยให้ทราบถึงสาเหตุของอุบัติเหตุที่จะนำไปสู่การหามาตรการในการแก้ไขและป้องกัน
- เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสอบสวน และวิเคราะห์อุบัติเหตุอย่างมีประสิทธิภาพ
- เพื่อใช้เป็นข้อมูลในกิจการเกี่ยวกับการจ่ายเงินทดแทน

โดยทั่วไปการรายงานอุบัติเหตุ ควรเป็นหน้าที่ของหัวหน้างานโดยตรง เพราะเป็นผู้ที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานในหน่วยงานที่รับผิดชอบ และมีความรู้ ความเข้าใจในการรายงานอุบัติเหตุตามที่กฎหมายได้กำหนดบทบาทไว้

4.11 การรณรงค์ส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงาน (Safety Promotion)

การบริหารจัดการความปลอดภัยในการทำงานจะประสบความสำเร็จหรือไม่จำเป็นต้องที่ผู้บริหารที่รับผิดชอบในหน่วยงานก่อสร้างต้องหาแนวทาง หรือมาตรการประชาสัมพันธ์การป้องกันอุบัติเหตุอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น โดยการกำหนดวิธีการที่จะทำให้ลูกจ้างทุกระดับให้ความสนใจและให้การสนับสนุนงานความปลอดภัยๆ มากยิ่งขึ้น

ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักอย่างหนึ่งของการทำงานเรื่องความปลอดภัยๆ คือ การกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่ดีด้านความปลอดภัยของลูกจ้างทุกระดับและทุกสถานที่ทำงาน โดยรณรงค์และประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและแผนงานความปลอดภัยของหน่วยงานนั้น ๆ ที่จะสามารถพิจารณาเลือกกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และความพร้อมของหน่วยงานก่อสร้าง เช่น

1. การจัดนิทรรศการ
2. การบรรยายพิเศษ
3. การสนทนาความปลอดภัย
4. การประกวดคำขวัญความปลอดภัย
5. การประกวดภาพโปสเตอร์
6. การประกวดความสะอาด
7. การจัดฉายวิดีโอความปลอดภัย
8. การรณรงค์การใช้อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล
9. กิจกรรม 5 ส
10. การรณรงค์ด้วยโปสเตอร์และสัญลักษณ์ความปลอดภัย
11. การรณรงค์ลดอุบัติเหตุเป็นศูนย์ด้วย KYT
12. การทำแผ่นป้ายแสดงสถิติอุบัติเหตุหรือป้ายประกาศ
13. การตอบปัญหาชิงรางวัล

4.12 การปฐมพยาบาล (First Aid)

เป็นการช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้บาดเจ็บ หรือเกิดการเจ็บป่วยอย่างทันทีทันใด เมื่อเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้าขึ้น ทั้งนี้เพื่อลดความรุนแรงของการบาดเจ็บจากการประสบอันตรายจากการทำงานและยังเป็นการนำส่งผู้ป่วยไปโรงพยาบาลเพื่อให้ได้รับการรักษาอย่างถูกวิธีต่อไป

สำหรับผู้ให้การปฐมพยาบาล คือผู้ที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ซึ่งสามารถควบคุมสติปฏิบัติกรช่วยเหลือได้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์และถูกต้องตามหลักวิชาการ

ส่วนการจัดเวชภัณฑ์ เครื่องมืออุปกรณ์ ห้องพยาบาล ยานพาหนะและแพทย์ พยาบาล ประจำในสถานประกอบการให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้

4.13 การวางแผนฉุกเฉิน (Emergency Preparedness)

การทำงานที่มีลูกจ้างจำนวนมาก หรือมีความเสี่ยงในการทำงานสูง โดยเฉพาะในงานก่อสร้างการจัดทำแผนฉุกเฉินก่อนข้างมีความจำเป็นอย่างมาก ที่จะต้องให้ลูกจ้างเกิดความมั่นใจว่างานที่ทำอยู่นั้นเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน ลูกจ้างทุกคนสามารถปฏิบัติได้ตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งต้องช่วยป้องกันและลดการประสพอันตรายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีในกรณีที่แผนฉุกเฉินต้องมีการอพยพคนงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องขณะปฏิบัติงานได้ทันเหตุการณ์

ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องกำหนดแผนการฝึกอบรม ขั้นตอนการปฏิบัติในภาวะฉุกเฉิน สำหรับทุกกรณี เพื่อให้ทราบถึงสายการบังคับบัญชาในภาวะฉุกเฉิน ตลอดจนการปรับปรุงแผนฉุกเฉิน นอกจากนี้ต้องมีการซ้อมแผนและทบทวนหน้าที่ของแต่ละบุคคลตลอดจนการปรับปรุงแผนฉุกเฉิน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้แผนฉุกเฉินสามารถปฏิบัติได้และอย่างน้อยควรต้องครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. วางมาตรการควบคุมบุคคลในภาวะฉุกเฉิน
2. แผนการอพยพและเส้นทางที่ปลอดภัย
3. การวางมาตรการควบคุมความปลอดภัยในแต่ละพื้นที่
4. ขั้นตอนการค้นหา ช่วยชีวิตผู้บาดเจ็บ ตลอดจนขั้นตอนการยกเลิกภาวะฉุกเฉิน และการกลับเข้าทำงานใหม่
5. การควบคุมวัสดุอันตราย
6. การเคลื่อนย้ายและป้องกันอุปกรณ์หรือวัสดุที่มีความสำคัญ
7. รายชื่อของหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะดวกในการติดต่อขอความช่วยเหลือ

4.14 การจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentations)

ทุกหน่วยงานไม่ว่าขนาดใหญ่หรือเล็ก ล้วนแต่ต้องใช้เอกสารทั้งสิ้น เช่น จดหมายโต้ตอบ แบบฟอร์มต่าง ๆ หนังสือรายงาน สิ่งพิมพ์ คู่มือ และอื่น ๆ เป็นต้น

ตัวอย่างเอกสารสำคัญที่นายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายความปลอดภัยฯ เกี่ยวกับกิจการก่อสร้าง

1. แบบที่กำหนดตามกฎหมาย

1.1 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับปั้นจั่น

ข้อ 8 แบบตรวจสอบส่วนประกอบและอุปกรณ์ของปั้นจั่น ชนิดอยู่กับที่ (แบบ คป.1)

แบบตรวจสอบส่วนประกอบและอุปกรณ์ของปั้นจั่นชนิดเคลื่อนที่ (แบบ คป.2)

1.2 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย

ข้อ 5 แบบแจ้งรายละเอียดสารเคมีอันตรายในสถานประกอบการ (แบบ สอ.1)

ข้อ 6 แบบรายงานความปลอดภัยและประเมินการก่อดอันตรายของสารเคมีอันตราย
(แบบ สอ.2)

1.3 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การป้องกันและระงับอัคคีภัยในสถานประกอบการเพื่อความปลอดภัยในการทำงาน

ข้อ 36 แบบรายงานผลการฝึกซ้อมดับเพลิงและฝึกซ้อมหนีไฟ

1.4 ประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้าง

ข้อ 18 แบบแจ้งชื่อเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน (แบบ จป.1)

ข้อ 19 แบบแจ้งเปลี่ยนชื่อเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย (แบบจป.2)

ข้อ 17 แบบรายงานผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยฯ ระดับวิชาชีพ
(แบบจป.3)

2. คำสั่ง / ประกาศของหน่วยงานก่อสร้าง

2.1 ประกาศกระทรวง ฯ เรื่อง คณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ข้อ 18 (6) นโยบายความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ข้อ 6 แต่งตั้งคณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อม

2.2 ประกาศกระทรวง ฯ เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้าง

ข้อ 7 แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยฯระดับพื้นฐาน

ข้อ 10 แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยฯระดับหัวหน้างาน

ข้อ 12 แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยฯ ระดับบริหาร

ข้อ 14 แต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย ฯ ระดับวิชาชีพประจำสถาน
ประกอบการ

3. เอกสารที่ต้องเก็บให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจสอบ

3.1 ประกาศกระทรวงฯ เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับการตอกเสาเข็ม

ข้อ 6 ผลการตรวจอุปกรณ์ยก รางเลื่อน แม่แรง และส่วนประกอบที่สำคัญของเครื่อง
ตอกเสาเข็มก่อนเริ่มทำงาน

3.2 ประกาศกระทรวง ฯ เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้างว่าด้วยลิฟต์ขนส่งวัสดุชั่วคราว

ข้อ 5 ผลการตรวจรับรองการสร้างลิฟต์ขนส่งวัสดุชั่วคราว โดยวิศวกรก่อนใช้ลิฟต์

3.3 ประกาศกระทรวง ฯ เรื่อง การป้องกันและระงับอัคคีภัย

ข้อ 4 แผนป้องกันและระงับอัคคีภัยในสถานประกอบการ

เอกสารอ้างอิง

1. กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม แนวทางการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับระบบการจัดการความปลอดภัยในการทำงานก่อสร้าง . กรุงเทพฯ : 2544.
2. กฎกระทรวง : กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับงานก่อสร้าง .ศ.2551.